

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Львівська політехніка»

ХОРОША ОКСАНА ІВАНІВНА

УДК 728.8.035.2(477.44)"17/19"+712.253.035.2(477.44)"17/19"

**АРХІТЕКТУРА КЛАСИЦИСТИЧНИХ ПАЛАЦОВО-ПАРКОВИХ
КОМПЛЕКСІВ ВІННИЧЧИНИ
КІНЦЯ ХVІІІ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ**

18.00.01 - теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури

Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
кандидата архітектури

Львів 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Вінницькому національному технічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат архітектури, доцент
Смоляк Володимир Вікторович,
доцент кафедри будівництва,
міського господарства та архітектури
Вінницького національного технічного
університету

Офіційні опоненти: доктор архітектури, професор
Михайлишин Ольга Леонідівна,
завідувач кафедри архітектури та середовищного
дизайну Національного університету водного
господарства та природокористування, м. Рівне

кандидат архітектури, доцент
Гнесь Людмила Богданівна,
доцент кафедри архітектури та планування
сільських поселень Львівського національного
аграрного університету, м. Львів

Захист відбудеться «02» квітня 2020 р. о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.052.11 у Національному університеті «Львівська політехніка» (79013, м. Львів, вул. Степана Бандери, 12, ауд. 226 головного корпусу).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» за адресою: 79013, м. Львів, вул. Професорська, 1.

Автореферат розісланий « 2 » березня 2020 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради Д 35.052.11
к.арх., проф.

Г.П. Петришин

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

На території Вінниччини, що історично є землями Східного Поділля, від кінця XVIII до початку XX ст. було збудовано близько 150 палацово-паркових комплексів та невеликих садиб, що стали втіленням тогочасної архітектури в найвищих проявах та відображали культурне життя своїх власників, пов'язані з визначними історичними подіями та відомими постатями.

Сьогодні нараховується 58 об'єктів різного ступеню збереженості, основу яких становлять 20 класицистичних палацово-паркових комплексів, які є значною часткою культурної спадщини нашої держави, адже формування головних архітектурних засад відповідало загальноєвропейським стильовим тенденціям, з урахуванням складеного суспільно-політичного устрою регіону.

Стан збереженості класицистичних палацово-паркових комплексів варіює від майже зруйнованих до цілком збережених. Первісна функція об'єктів була втрачена з приходом більшовицької влади, як така, що не відповідала новій ідеології; більшість палаців зруйновано, решту пристосовано під заклади освіти, спецлікарні тощо.

Актуальність дослідження:

1. Існуючі знання про класицистичні палацово-паркові комплекси Вінниччини не спроможні надати повноцінне історико-архітектурне пояснення щодо явища їх становлення, розвитку та занепаду в даному регіоні. Наявні праці характеризують найвідоміші класицистичні палаци Вінниччини. Дане архітектурне дослідження базується на сучасних та історичних літературних джерелах, віднайдених архівних матеріалах та натурних обстеженнях.

2. Проводиться активна робота з вивчення та дослідження культурної спадщини на «східних кресах» Польщі, в тому числі й палацово-паркових комплексів на Вінниччині, де історія архітектури трактується в польській інтерпретації. Виникає потреба вивчення та аналізу архітектури палацово-паркових комплексів з української позиції.

3. У європейських країнах робота з відновлення палацово-паркових об'єктів просувається вперед, палаци набувають нових функцій та активно експлуатуються як адміністративні будівлі, конференц-зали, резиденції чи музейно-туристичні об'єкти. На Вінниччині більшість палацово-паркових комплексів руйнується: внаслідок нефункціонування і непрофесійного відновлення. Тому сьогодні гостро постає проблема збереження та функціональної адаптації палацово-паркових комплексів до сучасних умов життя суспільства, із включенням цих об'єктів до туристичних маршрутів.

Зв'язок із науковими програмами. Тема дисертаційної роботи відповідає «Програмі розвитку культури Вінницької області на 2018 – 2022 роки» № 516 від 20.12.2017 р. (доповнена № 765 від 05.03.2019 р.), затвердженій Департаментом будівництва, містобудування та архітектури Вінницької обласної державної адміністрації. Також напрям дисертаційного дослідження узгоджується із Законом України «Про охорону культурної спадщини» (№ 1805-III, редакція від 25.01.2019, підстава 2457-VIII).

Мета дослідження. Визначити архітектурно-композиційні, функціонально-планувальні, стилеві особливості та типологію класицистичних палацово-паркових комплексів на Вінниччині наприкінці XVIII на початку XX ст. та надати рекомендації їх функціональної адаптації.

У контексті поставленої мети передбачено вирішити наступні **завдання**:

1. Встановити стан наукового дослідження, бібліографічних та архівних матеріалів щодо архітектури палацово-паркових комплексів.

2. Опрацювати комплексну методику дослідження архітектури класицистичних палацово-паркових комплексів на Вінниччині.

3. Проаналізувати історичні передумови та основні чинники формування класицистичних палацово-паркових комплексів на території Вінниччини.

4. Визначити сучасний стан збереженості та особливості етапів розвитку архітектури класицистичних палацово-паркових комплексів Вінниччини.

5. Охарактеризувати функціональне зонування та принципи композиційно-просторової організації території класицистичних палацово-паркових комплексів на Вінниччині.

6. Виявити особливості архітектури класицистичних палацових будівель за композиційними, функціональними, планувальними, стилістичними характеристиками та типологізувати палацові будівлі.

7. Розкрити основні причини руйнації, проблеми збереження та закордонний досвід експлуатації палацово-паркових комплексів та надати рекомендації щодо функціональної адаптації палацово-паркових комплексів Вінниччини в сучасних умовах.

Об'єкт дослідження. Класицистичні палацово-паркові комплекси, збудовані на території Вінниччини від кінця XVIII до початку XX ст.

Предмет дослідження. Архітектурно-композиційні, функціонально-планувальні, стилістичні характеристики класицистичних палацово-паркових комплексів Вінниччини кінця XVIII початку XX ст.

Межі дослідження. Часові межі дослідження охоплюють період від перших проявів класицизму в архітектурі палацово-паркових комплексів, розквіт та час затухання його стилевих рис, а також продовження класицистичних традицій в проявах неокласицизму (період історизму). Нижня межа – остання чверть XVIII ст., верхня межа – початок XX ст.: період перебування Вінниччини під владою Речі Посполитої та Російської імперії.

Територіальні межі. Охоплюють за сучасним адміністративним поділом територіальні межі Вінницької області. В історичному контексті це землі Брацлавського воєводства, частково Київського та Подільського воєводств (за влади Речі Посполитої до 1792 р.), пізніше Подільської губернії та частково Київської губернії (за влади Російської імперії).

Методика дослідження. У даному дисертаційному дослідженні на різних етапах використано традиційні як загальнонаукові методи дослідження: емпіричні (спостереження, обстеження, порівняння) та теоретичні (аналіз, узагальнення, систематизація, класифікація), так і спеціальні архітектурні методи: метод першоджерел, натурних досліджень (фотофіксації, спостереження, архітектурних обмірів, опису), порівняльно-історичний,

структурно-композиційний, архітектурно-типологічний, архітектурно-стильовий методи – це все дає можливість комплексно та цілісно вирішити поставлені завдання.

Наукова новизна одержаних результатів.

У дисертації вперше:

- визначено особливості архітектури класицистичних палацово-паркових комплексів на Вінниччині в контексті впливу загальноєвропейських стильових тенденцій та змін у суспільстві протягом кінця XVIII початку XX ст.;
- розроблено типологію класицистичних палацово-паркових комплексів та палаців за композиційними, функціональними, планувальними, стильовими, характеристиками;

Доповнено:

- джерельну базу з тематики дослідження архітектури палацово-паркових комплексів Вінниччини;
- основні історичні передумови та основні чинники формування на Вінниччині класицистичних палацово-паркових комплексів;
- загальноприйняті етапи розвитку архітектури класицистичних палацово-паркових комплексів Вінниччини;

Набули подальшого розвитку:

- комплексна методика дослідження особливостей архітектури класицистичних палацово-паркових комплексів;
- рекомендації щодо подальшого збереження, відновлення та функціональної адаптації класицистичних палацово-паркових комплексів на території Вінниччини в сучасних умовах.

Практичне значення результатів дослідження. Результати дослідження впроваджено, як доповнення до курсу лекцій «Архітектура будівель і споруд» для студентів II курсу навчання спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія» Вінницького національного технічного університету. Результати дослідження та основні положення можуть доповнити розділи енциклопедичних, краєзнавчих та науково-популярних видань щодо архітектурної спадщини України.

Особистий внесок автора. Особистий внесок автора в публікаціях, написаних у співавторстві із к. арх., доц. В. Смоляком, полягає у: опрацюванні першоджерел, проведенні натурних обстежень, розробці таблиць, схем, формулюванні висновків [1, 3, 5, 7, 8, 9]; визначенні архітектурно-композиційних характеристик об'єктів [3, 5, 7, 8, 9]; формуванні етапів розвитку стилю класицизму [3]; визначенні історичних передумов, чинників формування об'єктів, проблем збереження, функціональної адаптації [7,5].

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертації висвітлено на: Міжнародній науково-технічній конференції «Інноваційні технології в будівництві» (Вінниця, ВНТУ, 2014); Міжнародній науково-технічній конференції «Енергоефективність у галузях економіки України» (Вінниця, ВНТ, 2015); Міжнародній науково-технічній конференції «Інноваційні технології в будівництві» (Вінниця, ВНТУ, 2016); XLVI науково-

технічній конференції факультету будівництва, теплоенергетики та газопостачання [11]; VII міжнародному молодіжному науковому форумі “Litteris et Artibus” (Львів, Львівська політехніка, 2017) [13]; міжнародній науково-технічній конференції «Інноваційні технології в будівництві» (Вінниця, ВНТУ, 2018) [14]; V Всеукраїнському науково-теоретичному семінарі на тему «Образ радянського: конструкція, міфологія, візуальні рамки» (Вінниця, ВДПУ, 2019). Результати та основні положення дослідження прийнято для проекту реставраційних робіт пам'ятки архітектури¹ та для документації паспорта об'єкта культурної спадщини².

Публікації. За темою дисертації опубліковано 14 наукових праць, серед яких 6 статей – у наукових фахових виданнях України [1, 2, 3, 4, 5, 6]; 1 стаття – у іноземному науковому періодичному виданні [7], згідно міжнародного стандарту ISSN: 1899-0142 та внесеного до наукометричних баз даних й індексованого у: Web of Science, ICI Journals Master List, VazTech, ESCI; 3 статті – в інших наукових виданнях [8, 9, 10] та 4 публікації за матеріалами конференцій та тези доповідей [11, 12, 13, 14].

Обсяг та структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, 5 розділів, загальних висновків, списку використаної літератури та першоджерел, 4 додатків. Обсяг дисертаційної роботи 267 сторінок, з яких: 133 сторінки основного тексту, 31 сторінка з таблицями, 22 сторінки список використаних джерел (251 позиція), 4 додатки на 56 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність обраної тематики, її зв'язок з науковими програмами, встановлено мету та задачі дослідження. Визначено та розкрито предмет, об'єкт, межі дослідження, висвітлено обрану методикку. Розкрито наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, відомості про апробацію, структуру та обсяг роботи.

У Розділі I «**Стан та методика дослідження архітектури класицистичних палацово-паркових комплексів на Вінниччині**» систематизовано та проаналізовано наукові праці, літературу та джерельну базу за тематикою дослідження.

У підрозділі 1.1 «*Історіографія, література та джерельна база з тематики дослідження*» систематизовано бібліографічні матеріали за хронологією, за тематикою та за характером праць.

На першому етапі дослідження від початку XIX до початку XX ст. опубліковані перші змістовні праці польських науковців³ щодо історико-

¹ Проект «Реставрація фасаду та реабілітація парку пам'ятки національного значення палацу XVIII століття Грохольських – Можайських за адресою Вінницький р-н, селище Вороновиця, вул. Леніна, 26», ТОВ «МУР».

² Паспорт об'єкта «Палац поч. XX ст., №159 М по вул. Щорса 21 в с. Мала Ростівка Оратівського району Вінницької області» Вінницької філії Державного науково-дослідного та проектно-вишукувального інституту «НДІпроектреконструкція».

³ В. Марчинський (1820), О. Пшездецький (1840), Я.Немцевич (1858), С.Крижанівський (1862), А. Ролле (1880)

статистичних та географічних описів Вінниччини, з відомостями про окремі палаци та особливостями життя їх власників. Також проаналізовані перші роботи українських науковців⁴ з вивчення особливостей малих міст Вінниччини і російських авторів з висвітлення історії архітектури, садово-паркового мистецтва, укладу містечок та сіл Подільської губернії⁵.

Другий етап досліджень (сер. ХХ ст. – кін. ХХ ст.) характеризується наявністю фахових праць з історії архітектури, розвитку класицизму на території України, на теренах Російської імперії та в польській архітектурі⁶. Проаналізовані теоретичні праці українських, польських, російських науковців: історико-архітектурні дослідження окремих палацово-паркових комплексів Вінниччини⁷, вивчення садово-паркових територій Вінниччини та України⁸, методичні підходи щодо пам'яткоохоронної діяльності⁹. Опрацьовані перші наукові архітектурні праці, що дотичні до тематики дослідження¹⁰ та історичні праці щодо польської присутності на Вінниччині¹¹.

Третій етап дослідження (новітня доба) характеризується фаховими науковими архітектурними працями з вивчення палацових та садибно-паркових комплексів різних регіонів України¹² та історичними працями¹³ щодо суспільно-політичного розвитку Вінниччини. Проаналізовано роботи українських архітекторів та мистецтвознавців, з вивчення історичних комплексів на території України¹⁴, їх архітектурно-планувальних особливостей та особливостей садово-паркових територій¹⁵. Зокрема, у наукових працях ґрунтовно розкрито питання розвитку стилю класицизму та історизму в архітектурі будівель різного призначення на території України¹⁶. Також варто підкреслити історико-архітектурні дослідження та праці щодо охорони, збереження і використання культурної спадщини¹⁷.

Слід згадати праці вінницьких краєзнавців та архітекторів, які вивчали питання культурної спадщини регіону, визначали проблеми її збереження та займались паспортизацією окремих палаців¹⁸. Історичні відомості, архітектурні описи, зображення палаців Вінниччини висвітлені в інтернет-виданнях¹⁹.

⁴ Н. Цертелєв (1810), В. Антонович (1885), М. Дашкевич (1876) та ін.

⁵ К. Фліче (1842), В. Гульдман (1889)(1893), А. Регель (1869), В. Курбатов (1916)

⁶ Ю. Асєєв (1989), І. Ігнаткін (1968), А. Іконніков (1993), І. Бартєнев, В. Батажков (1997), С.Лорєнтц, А. Роттермунд (1984)

⁷ Д.Малаков (1982), Є.Тиманович (1987), П.Ричков (1993), Л.Борисова (1974), В. Тимофієнко і В. Єрошев (1998), Р. Афтаназі (1996)

⁸ І. Косарєвський (1962), О. Липа (1968), А. Жирнов (1977), Т. Дубяго (1963), С. Ожегов (1993)

⁹ С.Кілєсо (1969), М.Могитич (1992), О. Годованюк (1996)

¹⁰ І.Ігнаткін (1974), К.Черкасова (1985), Ю.Нєльговський (1990)

¹¹ Л.Бажєнов (1973), Д. Бовуа (1996), І.Кривошея (1997)

¹² О. Михайлишин (1999), Л. Шевченко (2003), Н. Соснової (2003), І. Погранична (2019)

¹³ Т. Чубіна (2008), О. Лобко (2008), Н. Темірова (2003), О. Петренко (2014),

¹⁴ Д. Малаков (2008), Г. Петришин (2006), Л. Томілович (2011), А. Ізотов (2014)

¹⁵ І.та О.Родічкіні (2005), Л.Казімірова (2006), К.Гамалія (2005), В.Тарас (2011)

¹⁶ І. Ігнаткін (2003), В. Тимофієнко (2003), С. Лінда (1999), В. Овсійчук (2011), Д. Леонтєв (2007)

¹⁷ М. Бєвз (2004), В. Вєчерський (2006), Г. Петришин (2016), Л. Прибега (2009), О.Лєсик (2014)

¹⁸ Л.Дєнісова (2004), С. Царєнко (2005), О. Роговий (2002), В. Смоляк (2011), А. Литвинов (2006), М. Потупчик, (2008), В. Колєсник (2012), Ю. Лєгун (2017), Н. Котозук (2015)

¹⁹ С. Котєлко (2006), М. Ритус (2008), І. Пустиннікова (2007), .Р. Малєнков (2008) та ін.

Віднайдено та досліджено джерельну базу з обраної теми із фондів архівних та бібліотечних установ²⁰ Опрацьовано справи науково-дослідних та проектних інститутів.

У підрозділі 1.2 *«Методика дослідження архітектури класицистичних палацово-паркових комплексів на Вінниччині кінця XVIII – початку XX ст.»* сформовано комплексну методика, що базується на загальнонаукових та спеціальних архітектурних методах.

На першому етапі дослідження методом вивчення першоджерел, аналізу, систематизації та бібліографічним методом сформовано літературу та джерельну базу з обраної тематики, окреслено перелік палацово-паркових комплексів Вінниччини від кін. XVIII ст. Порівняльно-історичним методом проаналізовано становлення стилю класицизму на Вінниччині. Методом вибірки визначено об'єкти дослідження (Нападівка, Дашів, Андрушівка, Муровані-Курилівці, Хмільник, Іванів, Печера, Антопіль, Біличин, Соколівка, Серебринці, Черномин, Тульчин, Вороновиця, Стрижавка, Немирів, Привітне).

На другому етапі проведено натурні обстеження об'єктів дослідження (методом візуального спостереження, архітектурних обмірів, опису та фотофіксації), здійснено експедиції у 19 населених пунктів, методом архітектурного зіставлення та узагальнення визначено стан збереження об'єктів. Методом вибірки та періодизації, а також порівняльно-історичним методом уточнено етапи розвитку архітектури класицистичних палацово-паркових комплексів Вінниччини.

На третьому етапі за допомогою історичного, структурно-композиційного та факторного методів проаналізовано чинники формування об'єктів дослідження, їхні функціональні зони, композиційно-просторову організацію територій. На основі архітектурно-композиційного, архітектурно-типологічного, архітектурно-стильового та морфологічного методів розроблено типологію палаців за визначеними характеристиками.

На четвертому етапі графо-аналітичним, порівняльним та комп'ютерним методами виконано графічні креслення, розроблено схеми та таблиці; методом аналізу, узагальнення висвітлено закордонний досвід, проблеми збереження, запропоновано рекомендації щодо функціональної адаптації об'єктів дослідження та сформульовано загальні висновки.

У підрозділі 1.3 *«Законодавча база та пам'ятко-охоронний статус об'єктів дослідження»* проаналізовано законодавчу базу у сфері збереження культурної спадщини України, визначено та охарактеризовано співвідношення охоронного статусу класицистичних палацово-паркових комплексів на Вінниччині з реальними заходами із збереження. Проаналізовано основні недоліки пам'яткоохоронної діяльності регіону: відсутність системної співпраці органів вищої влади та місцевого самоврядування, невідповідність законодавчих вимог та положень до реальної ситуації на місцевості.

²⁰ Державні архіви Вінницької та Хмельницької областей, Центральний державний історичний архів України м. Київ, Вінницький обласний краєзнавчий музей, Вінницька обласна універсальна бібліотека ім. К. А. Тімірязєва, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека ім. В. Г. Заболотного

У Розділі II **«Історичні передумови формування та розвитку стилю класицизм в архітектурі палацово-паркових комплексів на Вінниччині»** проаналізовано історичні та суспільно-політичні передумови виникнення стилю класицизм на Вінниччині та його вплив на палацову архітектуру.

У підрозділі 2.1 *«Основні тенденції розвитку стилю класицизм у Речі Посполитій та Російській імперії»* проаналізовано, що класицизм сформувався у Франції в XVII ст. та набув найбільшого розвитку в період XVIII – XIX ст. в країнах Європи та в Російській імперії. Історичним орієнтиром класицизму слугує античність, а в основу стилю покладено принципи арх. А. Палладіо, який ще у XVI ст. розробив нову систему пропорцій ордерів та свій варіант замиського палацу. Розкрито та проаналізовано особливості архітектури класицизму в Речі Посполитій та у Російській імперії. Охарактеризовано етапи розвитку класицистичної архітектури палацово-паркових комплексів в цих державах в окреслений період.

У підрозділі 2.2 *«Шляхи формування архітектури класицистичних палацово-паркових комплексів на території України»* зазначено, що архітектура на території України кін. XVIII ст. характеризувалась пануванням класицизму, який прийшов з Речі Посполитої на територію Правобережжя (власники польські магнати), та з Російської імперії на територію Лівобережжя (власники російські поміщики, українські гетьмани).

Проаналізовано особливості архітектури класицистичних палаців регіонів Волині (Великі Межирічі, Млинів, Мізоч та ін), Київщини (Ходорків, Яготин, Біла Церква та ін.), Поділля (Самчики, Вишнівець, Тульчин, Вороновиця, Нападівка та ін). Авторами проектів були європейські архітектори: Я. Кубицький, Е. Шрегер, Ш.-Б. Цуг, Г. Марконі, Блеріо, Д. Мерліні та ін. На Полтавщині та у південних регіонах класицизм відобразився у реконструкції старих і плануванні нових міст, в архітектурі гетьманських і поміщицьких палацово-паркових комплексів: Качанівка (К. Бланк, М. Мосцепанов), Батурин (Ч. Камерон), Сокиринці (П. Дубровський), Диканька (Дж. Кваренгі, М. Львов) та ін.

У розділі 2.3 *«Особливості розвитку класицистичних палацово-паркових комплексів на Вінниччині та стан їх збереженості»* прослідковано, що в останній чверті XVIII ст. територія Вінниччини була сконцентрована в руках польських землевласників Потоцьких, Грохольських, Собанських тощо (Табл.1, с. 18). У цей період відбулося впровадження класицизму в архітектурі палаців польських магнатів (Тульчин, Вороновиця, П'ятничани тощо). Після другого Поділу Речі Посполитої та до початку XX ст. Вінниччина увійшла до складу Подільської губернії Російської імперії Проте, до 1830-х рр. російська влада залишила той соціально-економічний уклад, що установився під поляками (Табл.2, с. 18). В архітектурі палацово-паркових комплексів ця зміна влади загалом відобразилась в інерційному продовженні розвитку зрілого класицизму (Нападівка, Чорномин, Соколівка тощо), будівництві палаців середньої величини, перебудові чи добудові існуючих палаців у період пізнього класицизму. Встановлено причини руйнації та охарактеризовано стан збереженості класицистичних палацово-паркових комплексів.

У підрозділі 2.4 «Характеристика етапів розвитку архітектури класицистичних палацово-паркових комплексів з кінця XVIII до початку XX століття на Вінниччині» визначено хронологічні межі розвитку архітектури класицистичних палацово-паркових комплексів Вінниччини відповідно до загальноприйнятих етапів розвитку стилю: I етап – остання чверть XVIII ст., зародження раннього класицизму: масштабні об'єкти, величність ордеру, симетричні та врівноважені форми, чіткі лінії, вишуканий декор (Тульчин, П'ятничани, Серебринці, Іванів тощо); II етап – перша чверть XIX ст., розвиток зрілого класицизму: низка палаців середньої величини, симетрія, фронтальні композиції, ордер, насичений декор (Нападівка, Печера, Чорномин, Муровані-Курилівці, Соколівка та ін.); III етап – 30 – 50-і роки XIX ст., етап пізнього класицизму: час затухання стильових рис, симетрія, ордер, помірне та стримане декорування (Дашів, Антопіль); IV етап – кінець XIX та початок XX ст., продовження класицистичних традицій в архітектурній течії історизму – стилі «неокласицизму» (Немирів, Хмільник).

Розділ III «**Основні чинники формування, функціональне зонування та композиційно-просторова організація території класицистичних палацово-паркових комплексів Вінниччини**» висвітлює основні чинники, що впливали на формування палацово-паркових комплексів, на вибір їх місця розташування; характеризує функціонально-планувальну та композиційно-просторову організацію класицистичних палацово-паркових комплексів

У підрозділі 3.1 «Соціально-економічні, містобудівні, географічні, функціонально-просторові, регіональні чинники формування та становлення класицистичних палацово-паркових комплексів на території Вінниччини» проаналізовано, що соціально-економічні чинники (концентрація великих землеволодінь в руках польських магнатів, розвиток сільського господарства та торгівлі, високий майновий та соціальний статус власників, поширення загальноєвропейських принципів стилю класицизму, період становлення замських палаців) визначали стрімкий розвиток, масштаби та розмах будівництва об'єктів; містобудівні чинники (розташування на околицях сіл, містечок, при в'їзді у невеликі містечка) впливали на формування об'єктів у структурі населених пунктів та дозволяли не обмежувати площу території маєтку; географічні чинники (розташування на пагорбі, на схилі до водойми, на рівнинній місцевості, формування зорового сприйняття комплексу, розміщення водойми на території) впливали на вибір місця розташування об'єктів на рельєфі з урахуванням особливостей природного ландшафту Вінниччини; функціонально-просторові чинники визначали зв'язок головних та допоміжних споруд та влаштування організації території комплексу відповідно до функціональних процесів: проживання, праці, служби, світського життя, відпочинку; регіональні чинники впливали на поєднання особливостей території Вінниччини, соціокультурного розвитку землевласників із загальноприйнятими вимогами стилю класицизму.

У підрозділі 3.2 «Принципи функціонального зонування та композиційно-просторової організації території класицистичних палацово-паркових комплексів Вінниччини» розкрито питання поділу території палацово-паркових

комплексів кінця XVIII – початку XX ст. на функціональні зони: парадну, палацову, службову, господарську, паркову, комунікаційну. Виявлено візуально-просторові зв'язки між функціональними зонами та структурні елементи кожної з них.

Визначено та проаналізовано основні принципи композиційно-просторової організації територій класицистичних палацово-паркових комплексів Вінниччини: домінування палацу, підведення головної алеї до палацу, де палац – центр композиції посеред пейзажного парку; розташування функціональних зон «парадна-палацова-паркова» на головній композиційній осі. Визначено основні принципи розташування господарської, службової зон та планування водойми в структурі комплексу.

В ранньокласицистичних палацово-паркових комплексах Вінниччини спостережено домінування парадної зони, коли палацова будівля поєднувалася із службовими флігелями одноповерховими дугоподібними галереями, утворюючи парадний курдонер (Тульчин, Вороновиця тощо). Встановлено, що при плануванні головної алеї, яка підводила до курдонеру та палацу використовували такі композиційні прийоми: перпендикулярно до його головного фасаду (Печера, П'ятничани, Гушинці тощо); підходить з одного боку палацу до головного фасаду (Привітне, Нападівка, Соколівка, Хмільник тощо); проходить повз палац та повертає до головного фасаду (Серебринці, Муровані-Курилівці тощо). Суттєву роль у підкресленні домінантного положення палацово-паркового комплексу відігравали просторово-композиційні та візуальні зв'язки між палацовою та культовою спорудами на одній осі (Тульчин, Чорномин).

У підрозділі 3.4 *«Закономірності архітектурно-планувального розвитку паркової території та її структурні елементи»* розкрито особливості планування регулярних та пейзажних парків, досліджено, що загальноєвропейські регулярні прийоми, поширені до середини XVIII ст., змінювались на пейзажні.

Проаналізовано основні закономірності архітектурно-планувального розвитку паркових територій класицистичних палацово-паркових комплексів Вінниччини. Визначено чотири етапи їх еволюції, загальні особливості та основні структурні елементи. Для ранньокласицистичних об'єктів характерна комбінована композиційна схема парку (Тульчин, Вороновиця, П'ятничани). Регулярним був зазвичай парадний простір палацу (боскети, квадрати зелених газонів, квітників). Для об'єктів початку XIX ст. загальною характерною рисою планування паркових територій стало переважання пейзажного стилю (Муровані-Курилівці, Немирів, Антопіль тощо).

У Розділі IV **«Особливості архітектури класицистичних палаців Вінниччини за композиційними, функціональними, планувальними та стилістичними характеристиками»** проаналізовано окреслені характеристики класицистичних палаців та розроблено відповідну типологію.

У підрозділі 4.1 *«Типологія класицистичних палаців за планувальними та композиційними вирішеннями»* визначено, що особливістю формування класицистичних палаців стала чітка осьова симетрія, що прослідковується у

загальному планувальному та у композиційному вирішеннях (Табл. 3, с. 19).

Виконавши архітектурно-планувальний аналіз, розподілено палаци на типи: за симетрією плану, за формою плану, за планувальною схемою, за розміщенням комунікаційних вузлів. В палацах Вінниччини симетрія планів відносно центральної композиційної осі присутня в усіх об'єктах дослідження, проте окремі палаци від сер. XIX ст. зазнали перепланувань, внаслідок чого втратили загальну симетрію (Андрушівка, Соколівка, Чорномин, Дашів). За формою плану палаци були палладіанського (у вигляді підкови) та П-подібного типу, у формі широкого та видовженого прямокутника. За типом планувальної схеми розподілялись на анфіладний та змішаний тип (анфіладний, коридорний). Охарактеризовано типи палаців за розміщенням комунікаційних вузлів (сходових кліток): центричні та змішані (центричні і бічні) (Табл. 3, с. 20).

Архітектурно-композиційні вирішення класицистичних палаців Вінниччини відповідали основним вимогам класицизму: врівноваженість та симетрія відносно головної композиційної осі, геометрична чіткість об'єму, регулярні ритмічні членування, загальна гармонія частин і цілого, головний акцент – античний портик іонічного, корінфського, композитного, рідше тосканського ордеру. За архітектурно-композиційними вирішеннями фасади розподілено на типи: за симетрією відносно головної композиційної осі (симетричні, асиметричні), поверховістю (одно-дво-триповерхові), головним центральним акцентом, ритмічністю горизонтальних та вертикальних членувань (міжповерхові тяги, карнизи, віконні прорізи, рустування, пілястри), кількістю ризалітів (один, два, три), формою даху. З'ясовано, що класицистичні палаци були переважно двоповерховими. На етапі раннього класицизму в палацах центральний об'єм виконано триповерховим, а бічні крила – двоповерховими (Вороновиця, Іванів, П'ятничани). При з'єднанні центрального об'єму палацу з бічними флігелями, перехідні дугоподібні галереї робили одноповерховими (Тульчин, Печера). Палаци мали два поверхи з боку головного фасаду, а з боку паркового фасаду – три поверхи або підняті на високий цоколь, у разі розташування на схилі до водойми (Серебринці, Муровані-Курилівці, Гущинці та ін.). Одноповерховими були палаци середньої польської шляхти на початку XIX ст., на етапі зрілого класицизму (Андрушівка, Нападівка, Біличин, Привітне).

У підрозділі 4.2 «*Стилістика фасадів та архітектурні деталі класицистичних палаців*» відповідно до архітектурно-композиційних вирішень охарактеризовано архітектурні деталі класицистичних палаців, проаналізовано особливості їх застосування на етапах розвитку стилю класицизму. Визначено, що стильовими архітектурними деталями фасадів класицистичних палаців були античні орнаменти, пілястри, рельєфні фризи, карнизи, гірлянди, розетки, маскарони, дентикули, трофейні мотиви у тимпанах портиків, із зображенням зброї та обладунків. Віконні прорізи стримано декорували й підкреслювали геометрично – типове вікно було прямокутне, увінчане лаконічним трикутним, прямим чи лучковим сандриком. Стіни 1-го поверху майже завжди прикрашало рустування, балкони огорожували балюстрадаю; фасади зазвичай оштукатурювали й фарбували в бліді тони білого, рожевого, жовтого кольорів.

У підрозділі 4.3 «*Функціональне планування внутрішнього простору та інтер'єри класицистичних палаців*» проаналізовано номенклатуру та інтер'єри приміщень житлового та парадного поверхів палаців відповідно до функціональних процесів, планувальних та композиційних вирішень.

Визначено характерний поділ внутрішнього простору класицистичних палаців на Вінниччині на вхідну (вестибюль; передпокій), парадну (вітальня, бальна зала, бібліотека), житлову (кабінети, спальні кімнати, гостьові кімнати) та допоміжну (картинні галереї, їдальня, буфет, кімнати покоївок і прислуги) функціональні зони. Проаналізовано, що планування більшості палаців було симетрично-осьовим та анфіладним з розташуванням кімнат по обидва боки від центральної зали.

Розділ V «Проблеми збереження та рекомендації щодо специфіки відновлення класицистичних палацово-паркових комплексів на Вінниччині»

У підрозділі 5.1 «*Актуальні проблеми збереження палацово-паркових комплексів Вінниччини сьогодні*» з'ясовано, що впродовж ХХ – ХХІ ст. на Вінниччині постають нові актуальні проблеми збереження палацово-паркових комплексів: відсутність державного програмного фінансування, що призводить до занепаду та втрати історико-культурного надбання; недосконалість законодавчої бази, фактичне порушення законодавства з питань охорони та використання культурної спадщини; відсутність системної та налагодженої взаємодії між органами вищої державної влади, місцевих органів управління та громадських організацій; відсутність у більшості пам'яток нової науково опрацьованої облікової документації та інші. З'ясовано специфіку класицистичних палацово-паркових комплексів Вінниччини для подальшого збереження та відновлення.

У підрозділі 5.2 «*Закордонний досвід збереження палацово-паркових об'єктів*» визначено особливості державної політики у сфері збереження культурної спадщини у країнах Європи, досліджено, що більшість ресурсів надходять з державного, регіонального чи місцевого бюджетів. Приватизація є одним із найшвидших способів капіталізації культурної спадщини, де на власників пам'яток покладено велику відповідальність за її утримання в належному стані, реставрацію (палац Ломниця, Нижня Селезія та ін.). Зазначено, що у європейських країнах діють благодійні фонди, де завдяки мистецьким заходам вдається привернути увагу до палаців і зберігати їх.

У підрозділі 5.3 «*Рекомендації функціональної адаптації палацово-паркових комплексів у сучасних умовах*» висвітлено, що усі класицистичні палацово-паркові комплекси змінили своє функціональне призначення та їх колишнє домінантне положення, унікальність місця розташування, стали сьогодні віддаленими малими містечками і околицями сіл. Визначено VI категорій невідкладності проведення консерваційних, реставраційних чи ремонтних робіт за ступенем збереженості; 6 рівнів регіональних особливостей місцевості, де розташовані об'єкти; основні принципи виконання подальших дій із збереження: системності, автентичності, наступності, просторової цілісності, автономності та збереження місцевого "духу".

Запропоновано рекомендації із збереження та функціональної адаптації класицистичних палацово-паркових комплексів: консервація, розроблення 3D моделі первісного вигляду, інформаційних панелей та мистецьких інсталяцій (*Андрушівка, Біличин*); цілісна реставрація з відновленням історико-архітектурної цінності палацово-паркового комплексу (*Тульчин, Муровані-Курилівці, Іванів, П'ятничани.*); ремонтно-реставраційні роботи (*Нападівка, Гуцинці, Серебринці, Дашів*); відновлення із застосуванням сучасних методів та засобів заповнень втраченого, яке має ґрунтуватися на історичних документах та архівних даних (*Печера (палац), Стрижавка (палац)*). Розкрито важливість супровідних методів збереження: пристосування об'єктів під: музеї, комплекси культурно-розважального чи культурно-освітнього призначення (*Тульчин – Opera Fest*); популяризація за підтримки громадських організацій та благодійних фондів (*Андрушівка, Соколівка, Гуцинці*).

ВИСНОВКИ

У дисертації розв'язано науково-прикладне завдання: визначено архітектурно-композиційні, функціонально-планувальні, стильові особливості та типологізовано класицистичні палацово-паркові комплекси на Вінниччині наприкінці XVIII початку ХХ ст.; надано рекомендації для їх функціональної адаптації. В результаті дослідження сформульовано наступні висновки:

1. Встановлено стан дослідження, проведено аналіз, систематизацію літератури та джерельної бази. Визначено, що питання особливостей архітектури класицистичних палацово-паркових комплексів Вінниччини висвітлено у групі найвідоміших об'єктів, решта залишається поза увагою. Аналіз джерельної бази та літератури засвідчив, що немає комплексної праці, присвяченої вивченню архітектурно-композиційних, функціонально-планувальних та стилістичних особливостей класицистичних палацово-паркових комплексів Вінниччини в контексті загальноєвропейського впливу.

2. Опрацьовано комплексну методику дослідження, на різних етапах використано традиційні загальнонаукові методи: емпіричні, теоретичні та спеціальні архітектурні: метод першоджерел, натурних досліджень (фотофіксації, спостереження, архітектурних обмірів, опису), порівняльно-історичний, структурно-композиційний, архітектурно-типологічний, архітектурно-стильовий та графо-аналітичний методи – це все дає можливість комплексно та цілісно вирішити поставлені завдання. Методом вибірки обрано та вивчено 20 об'єктів, методом архітектурного зіставлення визначено стан їх збереженості.

3. Проаналізовано становлення та розвиток стилю класицизму в архітектурі Речі Посполитої (стилю Короля Станіслава Августа) та Російської імперії (за часів Катерини II та її наступників). Встановлено їх вплив на формування архітектури палацово-паркових комплексів на території України. Визначено, що Вінниччина послідовно входила до складу двох держав: формування класицистичних палацово-паркових комплексів відбувалось під впливом загальноєвропейських стильових тенденцій, за влади Речі Посполитої;

подальший розвиток відбувався інерційно за влади Російської імперії, проте за польських землевласників; продовження класицистичних традицій в архітектурі палацово-паркових комплексів відбувалося на етапі історизму уже за російських землевласників.

4. Уточнено хронологічні межі становлення та розвитку архітектури класицистичних палацово-паркових комплексів на Вінниччині та визначено характерні особливості для кожного етапу: I етап – остання чверть XVIII ст., ранній класицизм (формування стилю); II етап – перша чверть XIX ст., зрілий класицизм (інерційний розвиток стилю); III етап – 30 – 50-ті роки XIX ст., пізній класицизм (подальший інерційний розвиток стилю, конфіскація палаців); IV етап – кінець XIX - початок XX ст., архітектурна течія неокласицизму.

5. З'ясовано, що на формування класицистичних палацово-паркових комплексів на території Вінниччини впливали соціально-економічні, містобудівні, географічні, функціонально-просторові та регіональні чинники. Аналіз чинників показав прямо пропорційну залежність при формуванні класицистичного палацово-паркового комплексу, між заможністю власника маєтку, його світоглядною орієнтацією, масштабом населеного пункту, рельєфом та життєво-функціональними процесами.

6. Визначено функціональне зонування класицистичних палацово-паркових комплексів кінця XVIII – початку XX ст. та розподіл території на зони: парадну, палацову, службову, господарську, паркову, комунікаційну – які поєднувались візуально-просторовими зв'язками та містили кожна свої структурні елементи (палаці, флігелі, комори, стайні, склади, в'їзні брами, алеї, курдонер, оранжереї, альтанки тощо).

7. Встановлено основні принципи композиційно-просторової організації класицистичних палацово-паркових комплексів Вінниччини: симетрично-осьова організація території; домінування палацу протягом всього досліджуваного періоду та підпорядкування його об'єму решти будівель; розташування складових «парадний двір – палац – парк – водойма» на головній композиційній осі; візуальне замикання парадного простору; підведення головної алеї до палацу. Визначено принципи розташування господарської та службової зон: на одній лінії з палацовою зоною (Соколівка, Тульчин тощо), по обидва боки від парадної зони (Вороновиця, Дашів тощо), з одного боку від парадної і палацової зон (Нападівка, Привітне); на периферії території комплексу (Муровані-Курилівці, Іванів).

8. Виконано типологію класицистичних палаців за архітектурно-планувальними характеристиками: за симетрією плану – симетричні (Тульчин, Вороновиця, Печера ті ін.) та асиметричні, в результаті добудови (Андрушівка, Дашів, Чорномин, Соколівка); за формою плану – у вигляді широкого прямокутника (Серебринці, Чорномин, Біличин), видовженого прямокутника (Немирів, Дашів та ін), П-подібний (Антопіль, Івнів, М.Тульчин), у вигляді підкови (Тульчин, Печера, П'ятничани), за планувальною схемою – анфіладний та змішаний тип, за розміщенням комунікаційних вузлів – центричні та змішані. Виконано типологію класицистичних палаців за архітектурно-композиційними характеристиками: за типами симетрії відносно головної

композиційної осі, за поверховістю, за ритмічністю горизонтальних та вертикальних членувань, кількістю ризалітів, за формою даху, за головними архітектурними елементами, де основою композиційного вирішення фасаду стала чітка осьова симетрія, врівноважені та чіткі форми. Головний акцент – античний портик на головному та парковому фасадах (Нападівка, Печера, Муровані-Курилівці, Біличин тощо).

9. Виявлено характерні стильові класицистичних палаців – античний портик із колонами іонічного, корінфського, композитного, рідше тосканського ордерів, основні засоби зовнішнього декорування – пілястри, гірлянди, дентикули, рельєфні фризи; стіни перших поверхів – рустуванням, балкони та парапети – огороження балюстрадаю; прямокутні віконні прорізи декорували трикутними, прямокутними, лучковими сандриками. З'ясовано та охарактеризовано поділ внутрішнього простору палаців на вхідну, парадну, житлову та допоміжну функціональні зони.

10. Проаналізовано європейський досвід у сфері збереження культурної спадщини, який базується на сталій законодавчій базі, за якою здійснюється пряма взаємодія чотирьох основних структурних елементів: державна система управління спадщиною, науково-дослідні інститути, громадські організації, приватні особи. Сьогодні в Україні немає на це законних підстав та не розроблено відповідних програм, які б зацікавили меценатів. Надано рекомендації із збереження та функціональної адаптації класицистичних палацово-паркових комплексів: консервація, цілісна реставрація, ремонтно-реставраційні роботи, відновлення. Рекомендовано супровідні методи збереження: пристосування та популяризація.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях України

1. **Хороша О.**, Смоляк В., 2015. Дослідження пам'ятки архітектури кінця XVIII – початку XIX століття. в селі Нападівка, Липовецького району, Вінницької області. *Наук.-техн. збірник. КНУБА. Сучасні проблеми архітектури та містобудування.* №40, с.137-145.
2. **Хороша О.**, 2016. Дослідження класичного палацу графів Тишкевичів кінця XVIII – початку XX століття на Вінниччині. *Наук.-техн. збірник. КНУБА. Сучасні проблеми архітектури та містобудування.* №43, с.139-146.
3. **Хороша О.**, Смоляк В., 2017. Історико-архітектурні особливості розвитку палаців стилю класицизм Східного Поділля кінця XVIII – початку XX століття. *Вісник НУ «Львівська політехніка». Серія: Архітектура.* №878, с.49-59.
4. **Хороша О.**, 2017. Маєток Грохольських-Можайських – еволюція палацу від історичного становлення до сучасної реставрації. *Збірник наукових праць. ХНУБА. Науковий вісник будівництва.* №3(89), с. 33-38.
5. **Khorosha O.**, Smoliak V., 2018. Architectural ensemble of the Pototskyi in Tulchyn, as the standard of classicism in Eastern Podillia. *Науковий журнал. Architectural Studies / Архітектурні дослідження.* Vol.4, No. 1, s. 37-45.

6. **Хороша О.**, 2019. Принципи планування парків палацово-паркових комплексів Вінниччини стилю класицизм кінця XVIII початку XX ст. *Наук.-техн. збірник. КНУБА. Сучасні проблеми архітектури та містобудування.* №53, с.121-130.

Публікації у наукових періодичних виданнях інших держав та виданнях, які внесені до міжнародних наукометричних баз даних

7. **Khorosha O.**, Smoliak V., 2018. Classic palace architecture of the Eastern Podillia in Ukraine: historical background and key factors. *The Journal Architecture Civil Engineering Environment. ACEE.* Vol.11, No. 3, s.13-25.

Публікації у періодичних наукових виданнях України

8. **Хороша О.**, Смоляк В., 2014. Палац графині Щербатової в Немирові на Вінниччині. *Вісник Сумського національного аграрного університету.* №10(8), с.19-26.

9. **Хороша О.**, Смоляк В., 2014. Пам'ятка архітектури XIX століття – палац в с.м.т. Дашів Іллінецького району Вінницької області. *Міжнародний наук.-техн. журнал. Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві.* №2(7), с.124-130.

10. **Хороша О.**, 2016. Дослідження історико-архітектурних особливостей Чорноминського палацу XIX століття Східного Поділля. *Збірник наукових праць. ХНУБА. Науковий вісник будівництва.* №(2)84, с.94-98.

Тези доповідей та матеріали конференцій

11. **Хороша О.**, 2017. Стилiстичнi особливостi перiоду класицизм в архiтектурi палацiв Схiдного Подiлля кiнця XVIII – початку XX столiття. Матерiали XLVI науково-технiчної конференцiї пiдроздiлiв Вiнницького нацiонального технiчного унiверситету (НТКП ВНТУ–2017) [Електронне наукове видання]: збiрник доповiдей. Вiнниця, Україна, 22-24 березня 2017 р.

12. **Хороша О.**, Смоляк В., 2017. Особливості формування класицизму, як ключового стилю палацової архітектури Східного Поділля. В: Науковий журнал «Молодий вчений», Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції. Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук. Одеса, 25-26 серпня 2017 року. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», с. 21-23.

13. **Khorosha O.**, Smoliak V., 2017. The basic principles of the formation of the palace architecture of the Eastern Podillya in the period of early classicism. В: «Львівська Політехніка», Матеріали. VII Міжнародний молодіжний науковий форум “Litteris et Artibus”. Львів, Україна, 23-25 листопада 2017. Львів: Видавництво Львівської Політехніки, с. 222-224.

14. **Хороша О.**, 2018. Композиційно-просторові вирішення класицистичного палацово-паркового маєтку на Східному Поділлі. В: ВНТУ, Матеріали XLVII науково-технічної конференції підрозділів Вінницького національного технічного університету (НТКП ВНТУ–2018) [Електронне наукове видання]: збірник доповідей. Вінниця, Україна, 13-14 березня 2018 р.

АНОТАЦІЯ

Хороша О. Архітектура класицистичних палацово-паркових комплексів Вінниччини кінця XVIII початку XX століття. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю. 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України. – Львів, 2020.

У дисертації проаналізовано вплив стилю класицизму на головні архітектурні вирішення палацово-паркових комплексів на Вінниччині в контексті загальноєвропейського впливу. Визначено історичні передумови та основні чинники формування класицистичних палацово-паркових комплексів. Доповнено загальноприйняті етапи розвитку архітектури класицистичних палацово-паркових комплексів від кінця XVIII до початку XX століття. Охарактеризовано функціональне зонування та принципи композиційно-просторової організації території класицистичних палацово-паркових комплексів. Розроблено типологію класицистичних палаців за функціональними, планувальними, композиційними, стильовими характеристиками. Надано рекомендації для їх подальшого збереження, відновлення та функціональної адаптації.

Ключові слова: класицистичний палацово-парковий комплекс, Вінниччина, класицизм, палац, ордер.

ABSTRACT

Khorosha O. The architecture of the classical palace and park complexes of Vinnytsia region of end of XVIII of beginning of XX centuries. - On the rights of the manuscript.

Dissertation for a Degree of PhD in Architecture, specialty 18.00.01 - Theory of architecture, restoration of architectural monuments. – Lviv Polytechnic National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine. – Lviv, 2020.

In the dissertation generalized existent previous researches of the palace architecture, the features of numerous group of magnate palace complexes of style of classicism are distinguished and analysed on Vinnytsia region of end of XVIII of beginning of XX of century. It was considered the features of becoming of palace and park complexes. Also socio-economic, geographical, town-planning, functional-spatial and regional factors, that influenced on building and location of noble estates were analyzed here. On the basis of iconography, cartographic materials and model inspections, here was conducted, historical, cultural, stylistic, architectural and planning analysis, of the basic periods of the evolution of palaces in the days of domination on the Vinnytsia region the families such as Pototski, Groholski, Chetvertinski, Sobanski, Brhzofovsky and others like that.

Here was monitored the influence of European classic stylish tendencies of end XVIII century and beginning of XX century on the specific of forming of architectonically-spatial and composition-structural character of lordly palaces.

Functional-planning, architectural and compositional features of classicist palace-park complexes in Vinnytsia region of the late XVIII-beginning of XX centuries were established and a corresponding typology was developed. It was analyzed the periods from early, mature, late classicism to neoclassicism, here was identified the characteristic features of stylistic devices inherent each of these stages of architectural creation palace.

Palaces of classicism period marked monumentality of building, majesty of the warrant systems, perfection of forms, restrained and symmetric volumes, calm colors, the precision of geometrical lines and the simplicity in planning. This, combined with newly surrounding the beautiful parks, english glades and french gardens, harmoniously emphasized perfect image of the unique architectural ensemble of classical style of this epoch.

It was identified and discussed the architectural and planning organization of internal space and the use of art and decorative techniques during the construction of the palace complex in the style of classicism on the Vinnytsia region. There were established typology planning schemes of classical architectural object. It was traced that palace monuments, most of which are monuments of national importance, every day they lose their proper form. The main problems of preservation have been identified and recommendations for the further use of the classic palace and park complexes of Vinnitsa region have been developed.

Keywords: the classic palace and park complex, Vinnytsia region, classicism, the palace, the warrant.

АННОТАЦИЯ

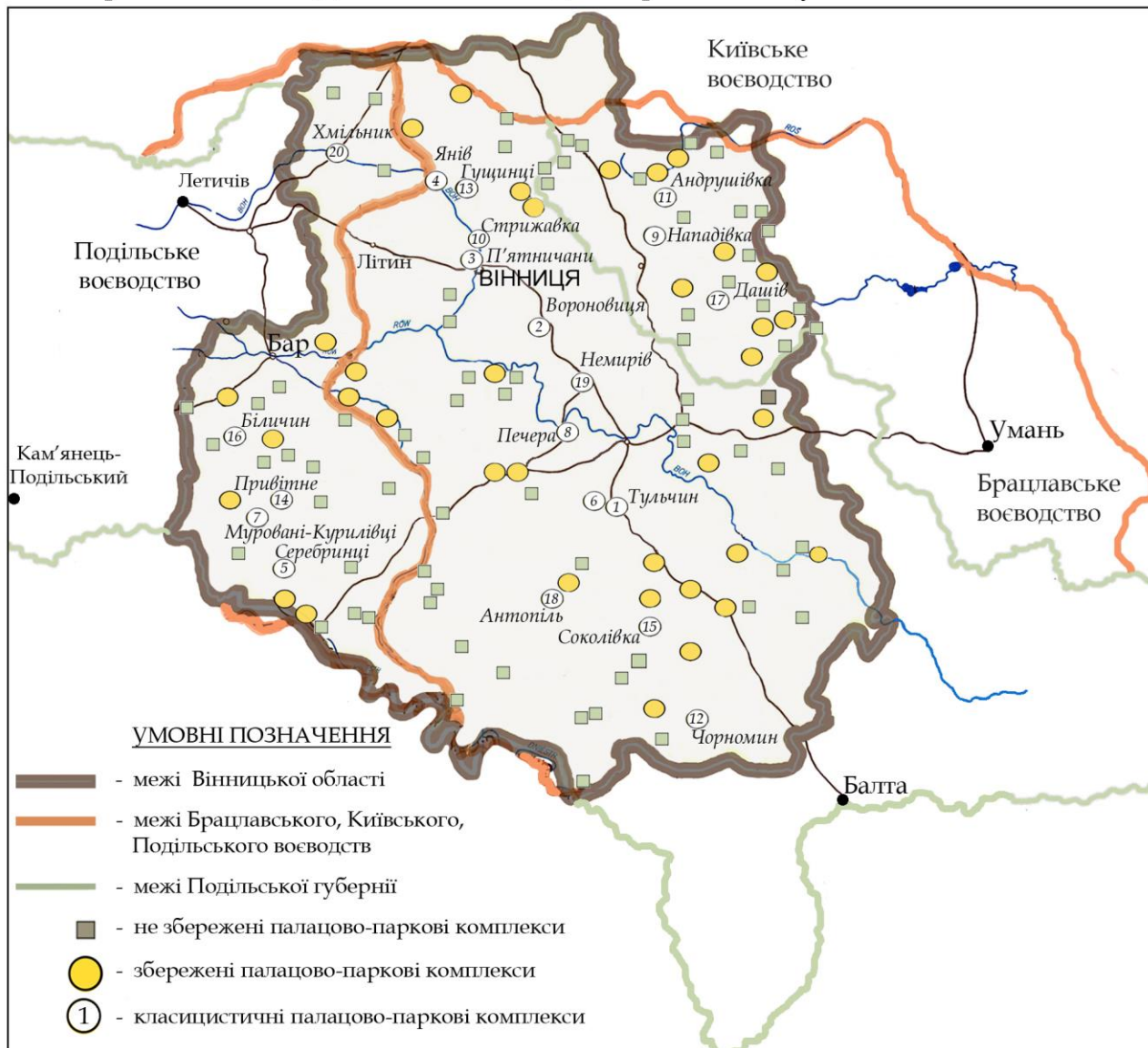
Хорошая О. Архитектура классицистических дворцово-парковых комплексов Винницкого региона конца XVIII начала XX века. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата архитектуры по специальности 18.00.01 – Теория архитектуры, реставрация памятников архитектуры – Национальный университет «Львівська політехніка» Министерства образования и науки Украины. - Львов, 2020.

В диссертации проанализировано влияние стиля классицизм на главные архитектурные решения дворцово-парковых комплексов в Винницкой области в контексте общеевропейского влияния. Определены исторические предпосылки и основные факторы формирования классицистических дворцово-парковых комплексов. Дополнены общепринятые этапы развития архитектуры классицистических дворцово-парковых комплексов с конца XVIII до начала XX века. Охарактеризованы функциональные зоны и принципы композиционно-пространственной организации территории классицистических дворцово-парковых комплексов. Разработана типология классицистических дворцов за функциональными, планировочными, композиционными, стилистическими характеристиками. Предложены рекомендации для их дальнейшего сохранения, восстановления и функциональной адаптации.

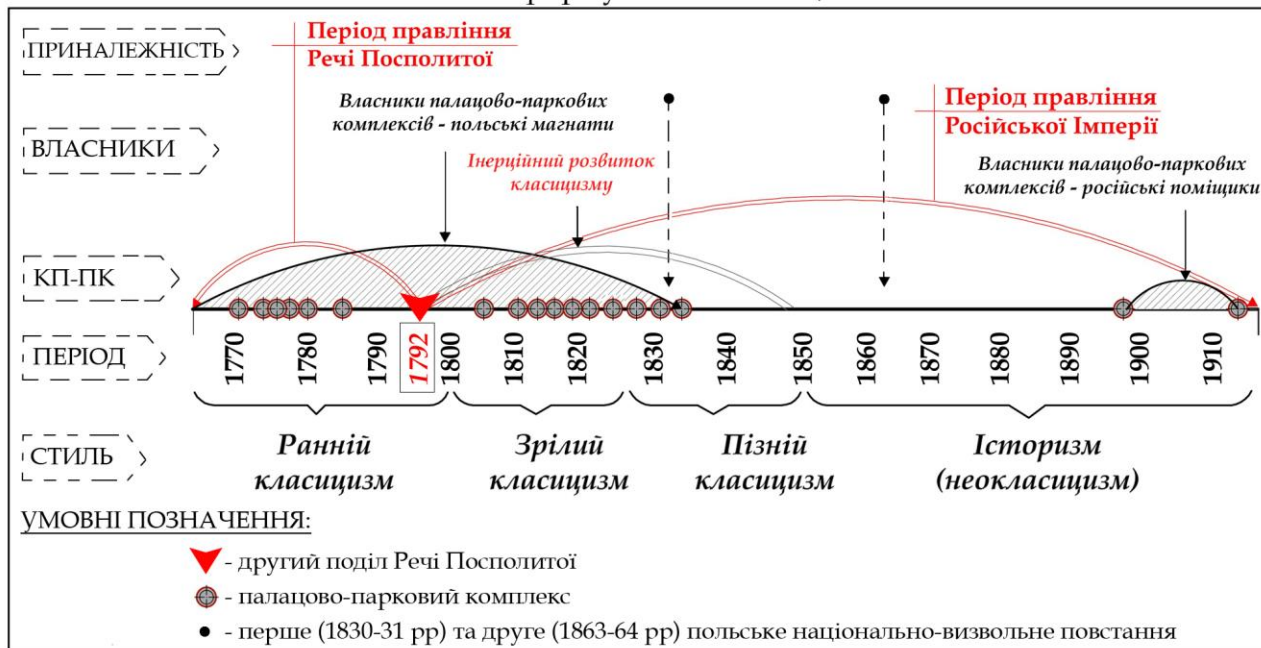
Ключевые слова: классицистический дворцово-парковый комплекс, Винницкая область, классицизм, дворец, ордер.

Карта-схема співвідношення кп-пк до історичних та сучасних меж Вінниччини

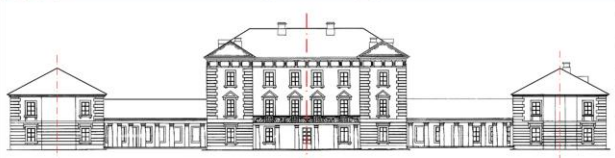

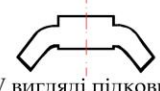
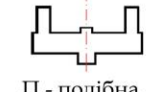
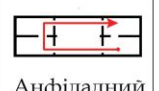

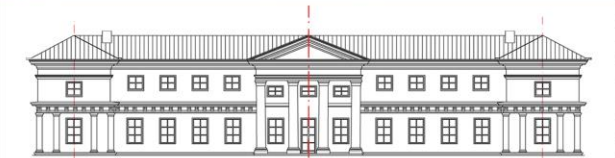

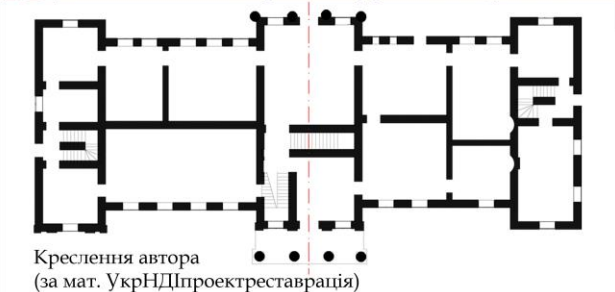

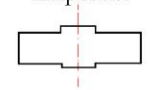
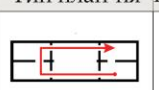
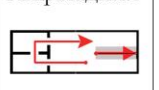
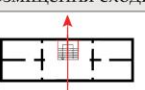
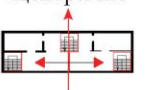

Таблиця 2

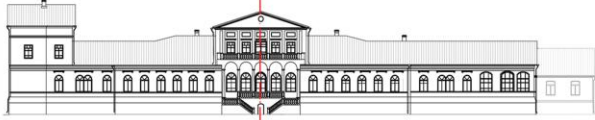

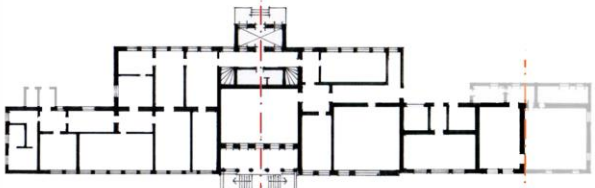
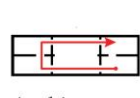
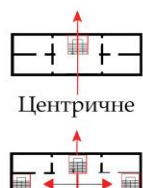
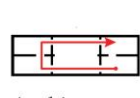
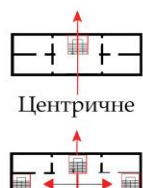
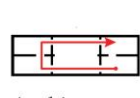
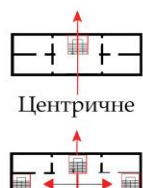
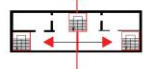
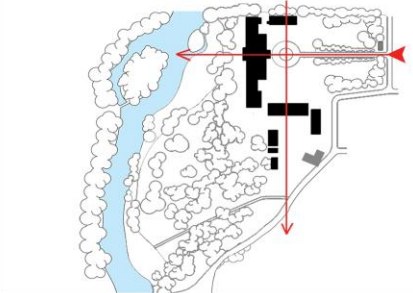
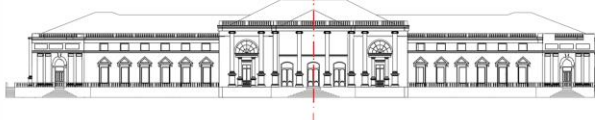

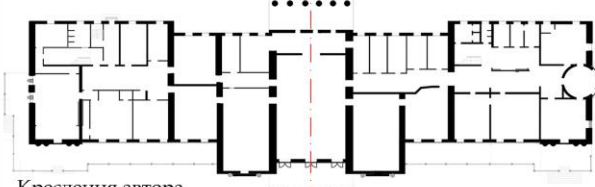
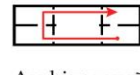
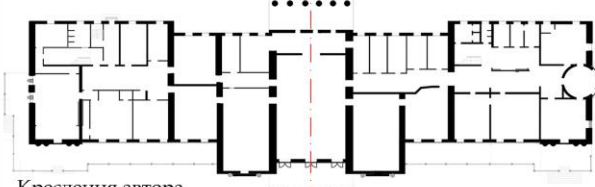
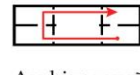
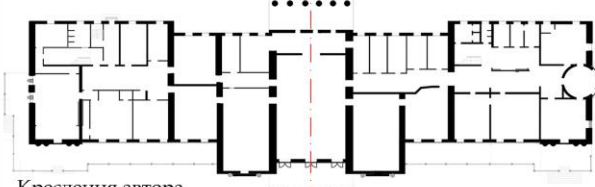
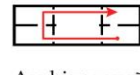
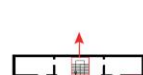
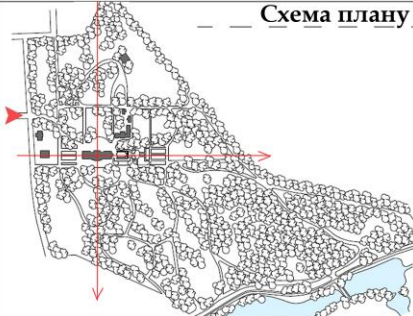
Особливості формування класицистичних п-пк на Вінниччині

Характеристика етапів розвитку архітектури класицистичних п-пк Вінниччини

остання чверть XVIII ст. - I ЕТАП - РАННІЙ КЛАСИЦИЗМ (м. Тульчин (2 об.), П'ятничани, смт Вороновиця, с. Серебринці, м. Іванів)	Типологія за архітектурно-композиційними характеристиками		
	 <p>Креслення автора (за мат. УкрНДПроекстрєстварція)</p>	симетрія ризаліти: один, два бічні флігелі: два членування - горизонтальні, вертикальні	Ордер <p>Композитний Тосканський</p>
Типологія за архітектурно-планувальними характеристиками			
 <p>Креслення автора (за мат. УкрНДПроекстрєстварція)</p>	Форма плану <p>У вигляді підкови</p> <p>П - подібна</p>	Тип план-ня <p>Анфіладний</p> <p>Змішаний</p>	Розміщення сходів <p>Центричне</p> <p>Змішане</p>
Схема плану території кп-пк		Архітектурні стильові деталі	
 <p>велика площа парадна зона - регулярна паркова зона - пейзажна головна алея на головній осі</p>	 <p>Рустування, сандрики, пілястри, розетки, гірлянди, карнизи, фризи, горельєфи, дентикули</p> <p>Фото автора. 2017 р</p>		
перша чверть XIX ст. - II ЕТАП - ЗРІЛИЙ КЛАСИЦИЗМ (с. Нападівка, с. Біличин, м. Печера, с. Чорномин, с. Гушчинці, с. Соколівка, м. Муровані-Курилівці, с. Привітне, с. Стрижавка, с. Андрушівка)	Типологія за архітектурно-композиційними характеристиками		
	 <p>Креслення автора (за мат. УкрНДПроекстрєстварція)</p>	добудова - асиметрія (3 об'єкти) ризаліти: один, три членування - горизонтальні, вертикальні	Ордер <p>Іонічний Тосканський</p>
Типологія за архітектурно-планувальними характеристиками			
 <p>Креслення автора (за мат. УкрНДПроекстрєстварція)</p>	Форма плану <p>Прямокутник</p> <p>широкий</p> <p>видовжений</p>	Тип план-ня <p>Анфіладний</p> <p>Змішаний</p>	Розміщення сходів <p>Центричне</p> <p>Змішане</p>
Схема плану території кп-пк		Архітектурні стильові деталі	
 <p>великі, середні площі парадна зона - курдонер паркова зона - пейзажна головна алея а) на головній осі кп-пк б) з одного боку палацу, в) повертає до палацу</p>	 <p>Рустування, сандрики, пілястри, маскарони, гірлянди, розетки, фризи, карнизи, дентикули, горельєфи.</p> <p>Фото автора. 2016 р.</p>		

Продовження Таблиці 3
Характеристика етапів розвитку архітектури класицистичних п-пк Вінниччини

<p>30 - 50-і роки XIX ст. III ЕТАП - ПІЗНИЙ КЛАСИЦИЗМ</p> <p>(смт Дашів, с. Антопіль)</p>	<p>Типологія за архітектурно-композиційними характеристиками</p>						
	 <p>Креслення автора (за мат. ДАВІО)</p>	<p>добудова - асиметрія (1 об'єкт) ризаліти: один, три членування - горизонтальні, вертикальні</p>	<table border="1"> <tr> <th>Ордер</th> <th>Поверховість</th> </tr> <tr> <td> Іонічний Тосканський </td> <td> 2 - поверхові </td> </tr> </table>	Ордер	Поверховість	 Іонічний Тосканський	 2 - поверхові
	Ордер	Поверховість					
	 Іонічний Тосканський	 2 - поверхові					
<p>Типологія за архітектурно-планувальними характеристиками</p>							
 <p>Креслення автора (за мат. ДАВІО)</p>	<p>Форма плану</p> <p>П- подібна</p> <p>Прямокутник</p> <p>видовжений</p>	<table border="1"> <tr> <th>Тип план-ня</th> <th>Розміщення сходів</th> </tr> <tr> <td> Анфіладний </td> <td> Центричне Змішане </td> </tr> </table>	Тип план-ня	Розміщення сходів	 Анфіладний	 Центричне Змішане	
Тип план-ня	Розміщення сходів						
 Анфіладний	 Центричне Змішане						
<p>Схема плану території кп-пк</p> <p>велика площа парадна зона - курдонер паркова зона - пейзажна головна алея: а) на головній осі кп-пк, б) повертає до палацу</p>		<p>Архітектурні стильові деталі</p> <p>Сандрики, пілястри, дентикули, карнизи, орнаменти</p> <p>Фото автора. 2016 р</p>					
<p>кінець XIX - початок XX ст., IV ЕТАП - НЕОКЛАСИЦИЗМ (період історизму)</p> <p>(м. Немирів, м. Хмільник)</p>	<p>Типологія за архітектурно-композиційними характеристиками</p>						
	 <p>Креслення автора (за мат. ДАВІО)</p>	<p>симетрія ризаліти: один, три членування - горизонтальні, вертикальні</p>	<table border="1"> <tr> <th>Ордер</th> <th>Поверховість</th> </tr> <tr> <td> Іонічний Тосканський </td> <td> 2 - поверхові </td> </tr> </table>	Ордер	Поверховість	 Іонічний Тосканський	 2 - поверхові
	Ордер	Поверховість					
	 Іонічний Тосканський	 2 - поверхові					
<p>Типологія за архітектурно-планувальними характеристиками</p>							
 <p>Креслення автора (за мат. ДАВІО)</p>	<p>Форма плану</p> <p>Прямокутник</p> <p>широкий</p> <p>видовжений</p>	<table border="1"> <tr> <th>Тип план-ня</th> <th>Розміщення сходів</th> </tr> <tr> <td> Анфіладний Змішаний </td> <td> Змішане </td> </tr> </table>	Тип план-ня	Розміщення сходів	 Анфіладний Змішаний	 Змішане	
Тип план-ня	Розміщення сходів						
 Анфіладний Змішаний	 Змішане						
<p>Схема плану території кп-пк</p> <p>велика площа парадна зона - курдонер паркова зона - пейзажна головна алея: а) з одного боку палацу</p>		<p>Архітектурні стильові деталі</p> <p>Рустування, сандрики, пілястри, розетки, гірлянди, карнизи, фризи горельєфи, дентикули</p> <p>Фото автора. 2017р.</p>					

Підписано до друку 28.02.2020 р.
Формат 60×84/16. Ум. др. арк. 1,16
Тираж 100 прим. Зам. 150813

Віддруковано ПП «ТД «Едельвейс і К»
Тел.+38(0432) 55-03-33

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
До державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 3736